

Mindaugas MILIUS

Lietuvos šaulių sąjunga

Kovido frontas

COVID-19 pandemija tapo vienu iš didžiausių iššūkių, su kuriais susidūrė mūsų visuomenė ir valstybės institucijos per pastaruosius dešimtmečius. Ji reikšmingai pakeitė įvairių sektorių veiklą, ypač sveikatos apsaugos ir saugumo srityse, kuriose svarbų vaidmenį suvaldant krizę atliko Lietuvos šaulių sąjunga (LŠS). Šios organizacijos nariai, kaip organizuota visuomenės dalis, aktyviai įsitraukė į pandemijos padarinių mažinimą ir pagalbos visuomenei teikimą.

Šioje kronikoje apžvelgiamas šaulių vaidmuo ir indėlis COVID-19 pandemijos metu, aptariamas jų veiklos spektras ir įtaka, pabrėžiamas šaulių gebėjimas organizuotis, greitai reaguoti ir prisitaikyti prie naujų iššūkių. Reikšmingiausios šaulių veiklos kryptys atsiskleidė oro uostuose, ligoninėse, bendradarbiaujant su valstybės bei savivaldybių institucijomis.

Vos prasidėjus pandemijai, šauliai pirmieji pradėjo budėti oro uostuose, jie padėjo medicinos personalui valdyti atvykstančių asmenų srautus, matuoti jų temperatūrą ir identifikuoti galimai sergančius žmones. Ši veikla reikalavo prisiimti iniciatyvą ir atsakomybę, nes suvaldyti tokias grėsmes nebuvo pasiruošta. Vėliau, savivaldybių prašymu, šauliai padėjo įrengti COVID-19 testavimo punktus. Tai buvo nauja praktika, nes iki tol LŠS neturėjo patirties vykdant tokio pobūdžio funkcijas. Iš pradžių medicinos įrangai buvo statomos paprastos palapinės, o temperatūra būdavo matuojama ir mėginiai imami lauke. Tokios sąlygos buvo netinkamos, todėl greitai buvo nuspręsta statyti specialius angarus, į kuriuos galima įvažiuoti automobiliu ir procedūras atlikti nuo aplinkos poveikio apsaugotoje erdvėje. Šauliai ne tik padėjo įrengti šiuos angarus, bet ir valdė žmonių srautus, paruošdavo atvykstančiuosius procedūroms, užtikrino

saugumą, nugabendavo mėginius į laboratorijas. Galima paminėti atvejį, kai Vilniuje du angarus šauliai įrengė per naktį be jokios specialios įrangos, nes įmonė, išnuomojusi juos Vilniaus savivaldybei, neturėjo pakankamai darbuotojų jų montavimui. Šaulių pagalba testavimo punktuose leido greitai įdiegti ir veiksmingai valdyti atvykusiųjų patikras – tai buvo pirmas žingsnis siekiant užkirsti kelią viruso plitimui.

Kita svarbi šaulių užduotis buvo padėti policijai užtikrinti pandemijos laikotarpiu nustatytų reikalavimų vykdymą: kaukių dėvėjimą, atstumų laikymąsi, karantino sąlygų ir judėjimo tarp savivaldybių apribojimų įgyvendinimą. Šaulių įsitraukimas reikalavo ne tik techninio pasirengimo, bet ir didelio organizacinio potencialo: reikėjo koordinuoti ilgą laiką truncančią veiklą, kurioje dalyvavo daug asmenų (šv. Velykų savaitgalį tarnybą visoje Lietuvoje vykdė daugiau kaip 1200 šaulių), taip pat reikėjo užtikrinti personalo apmokymą ir užduočių atlikimo kokybę.

Viena iš sudėtingiausių Šaulių sąjungos užduočių buvo pagalba ligoninėms. Ši veiklos sritis šauliams nėra įprasta, jai niekada nebuvo rengiamasi, tačiau šauliai su iššūkiu susitvarkė itin profesionaliai. Pirmiausia reikėjo surasti teisėtą ir efektyvų būdą, kaip šauliai galėtų padėti ligoninėse, nes tokia parama nėra numatyta Lietuvos šaulių sąjunga įstatyme. Be to, galioja daugybė apribojimų: pašaliniam asmeniui draudžiama patekti į biologiškai užterštas zonas, reanimacijos skyrius ar kitas ligoninės patalpas, o įprastomis sąlygomis personalas, neturintis specialaus parengimo, negali vykdyti slaugos ar panašių procedūrų.

Tuometinio Lietuvos Respublikos Seimo vicepirmininko Pauliaus Saudargo iniciatyva per dvi savaites buvo rastas būdas, kaip šauliai galėtų įsitraukti į veiklą ligoninėse: jie tapo savanoriais pagal Savanoriškos veiklos įstatymą, buvo pasirašytos savanorystės sutartys, tačiau šauliai veikė ne kaip atskiri savanoriai, bet kaip organizacija, jų mokymai, grafikų sudarymas, aprūpinimas, procedūrų derinimas vyko tarpinstituciniu lygmeniu. Pirmiausia šauliai pagalbą teikė Antakalnio ligoninėje, čia jie pakeitė susirgusius liftininkus. Tačiau netrukus paaiškėjo, kad situacija ligoninėje buvo itin sudėtinga: dauguma pacientų buvo sunkios būklės, negalėjo savarankiškai pasirūpinti būtinosiomis reikmėmis ar maitintis, o artimieji dėl taikomų apribojimų negalėjo jų lankyti. Be to, skyriuose, kuriuose įprastai dirbdavo keliolika darbuotojų, dėl personalo ligos dažnai likdavo tik keli. Atsižvelgdami į šias aplinkybes, šauliai ėmėsi iniciatyvos, greitai įgijo reikiamos patirties ir pradėjo teikti platesnio pobūdžio pagalbą: matavo temperatūrą, deguonies saturaciją ir kraujo spaudimą, keitė sauskelnes bei patalynę, dalijo maistą ir maitino savarankiškai to padaryti negalinčius pacientus, prižiūrėjo deguonies tiekimo įrangą, atliko patalpų valymo darbus, tvarkė biologiškai užterštas atliekas ir padėjo atliekant kai kurias medicinines procedūras, reikalaujančias specifinių žinių. Netrukus šauliai pradėjo teikti pagalbą ir Santaros klinikose.

Šauliai tapo tarpininkais tarp pacientų ir jų artimųjų: perduodavo lauknešėlius, teikė emocinį palaikymą, o mirus ligoniui – grąžindavo artimiesiems asmeninius daiktus. Kartais tarp šaulio ir paciento užsimegzdavo artimas ryšys, todėl ligonio mirtis

šauliams sukeldavo stiprių emocinių išgyvenimų. Emociškai sudėtingos buvo ir kitos situacijos – dalyvavimas parengiant mirusįjį išvežti, asmeninių daiktų perdavimas saugojimui, kai mirusiojo daiktų maiše nuolat skambėdavo telefonas, lauknešėlio atnešimas į jau tuščią lovą ar atvejai, kai budėjimo metu pacientas nusizūdėdavo. Įtampos kėlė ir situacijos, kai emociškai palūždavo net ir gydytojai. Ilgalaikis tokios patirties poveikis šauliams išlieka sudėtingas ir iki galo neįvertintas. Pasitaikydavo ir netikėtų epizodų, kai ligoniai mėgindavo apsauginiu kostiumu vilkinčiam šauliui įduoti pinigų ar pasiūlydavo paragauti artimųjų perduoto skanėsto. Kita vertus, patys šauliai ligoniams tapdavo emocinės stiprybės šaltiniu, pvz., kai pagalbą teikdavo žinomi visuomenės veikėjai – Seimo vicepirmininkas, „Kapitonas Lietuva“ Gabrielius Liaudanskas ar ekrane matyta Rita Miliūtė. Jų buvimas ištis darė įspūdį.

Svarbu pažymėti, kad COVID-19 slaugos skyriuose (jie buvo vadinami „reaktoriais“) šauliai dirbo naudodami specialiąsias asmens apsaugos priemones: apsauginius kostiumus (vadinamus „skafandrais“), pirštines, medicininės kaukes, apsauginius akinius, veido skydelius, prijuostes, antbačius. Net ir santykinai nesudėtingos užduotys, dėvint visą asmens apsaugos priemonių komplektą, tapo gerokai sudėtingesnės: nebuvo galimybės laisvai atsigerti, pavalgyti ar pasinaudoti tualetu. Norint palikti užterštą zoną, reikėjo laikytis griežtos dezinfekcijos ir nusirengimo procedūros, o grįžtant – iš naujo apsivilkti visą apsaugos aprangą. Po pamainų darbuotojų avalynė dažnai būdavo permirkusi nuo prakaito – tai rodo didelį fizinį krūvį ir sudėtingas darbo sąlygas.

Šauliai laikėsi griežtų saugos protokolų tiek ligoninėse, tiek kitose veiklos vietose. Pradinius mokymus, susijusius su apsaugos priemonių dėvėjimu ir pagrindinėmis procedūromis, organizavo ligoninių personalas. Vis dėlto dėl ribotų resursų nebuvo galimybės išsamiai apmokyti visų savanorių. Reaguodami į šią situaciją, šauliai greitai įgijo žinių, kūrė ir tobulino veiklos užterštoje aplinkoje algoritmus. Budėjimo pamainą baigę šauliai pasitikdavo naują pamainą ir pirmą kartą atvykusius savanorius apmokydavo tinkamai apsivilkti apsauginius kostiumus ir naudoti asmens apsaugos priemones. Dalis šaulių pasilikdavo antrai pamainai ir papildomai mokėdavo naujus narius procedūrų atlikimo tvarkos. Įgiję naujų žinių ar praktinių įgūdžių, jie rengdavo išsamias rašytines instrukcijas ir dalijosi jomis uždaroje socialinio tinklo grupėje. Taip buvo užtikrintas nuoseklus kompetencijų augimas, buvo išvengta klaidų ir sustiprintas prie užduoties prisijungiančių asmenų pasitikėjimas savo gebėjimais.

Šaulių organizacijos stiprybė pandemijos metu pasireiškė ne tik gebėjimu operatyviai reaguoti ir prisitaikyti prie kintančių aplinkybių, bet ir veikti kaip organizuotai bei nuosekliai visuomeninei struktūrai. Be darbo gydymo įstaigose, šauliai vykdė ir kitas funkcijas: organizavo medicinos priemonių tiekimą, padėjo sergantiems, neįgaliesiems, senyvo amžiaus asmenims bei karantino sąlygomis namuose likti privalėjusiems gyventojams, taip pat teikė pagalbą COVID-19 karštojoje

linijoje. Ši veikla reikšmingai prisidėjo prie visuomenės pasitikėjimo stiprinimo ir solidarumo skatinimo pandemijos laikotarpiu.

Apibendrinant galima teigti, kad, nors COVID-19 pandemija buvo netikėtas ir itin sudėtingas iššūkis, Lietuvos šaulių sąjunga sugebėjo ne tik prisitaikyti, bet ir labai efektyviai atlikti paskirtas kovos su pandemija užduotis. Šauliai tapo pavyzdžiu, kaip organizuota ir motyvuota visuomenės dalis gali reikšmingai prisidėti prie ekstremalių situacijų valdymo, teikti pagalbą visuomenei ir užtikrinti piliečių saugumą. Šie įvykiai ir veiklos pavyzdžiai parodė, kad visuomenės organizuotumas, pasirengimas ir solidumas yra esminiai faktoriai, leidžiantys įveikti net pačius sudėtingiausius iššūkius, ir kad bendradarbiavimas tarp valstybės institucijų bei nevyriausybinių organizacijų gali būti efektyvus ir realiai veikiantis būdas kovoti su krizėmis.

Mindaugas MILIUS – atsargos majoras, Lietuvos šaulių sąjungos Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinės vadas. El. paštas mindaugas.milius@sauliusajunga.lt.